

УДК 311.212:343.97

В.А. Буржинський,
кандидат юридичних наук,
Ф.О. Кіріленко

АНАЛІЗ СТАТИСТИЧНИХ ДАНИХ ПРО ОСІБ, ЯКІ ВЧИНИЛИ ЗЛОЧИНИ, ЗА КРИМІНОЛОГІЧНИМИ ТИПАМИ ТА ВИДАМИ

У статті здійснено аналіз статистичних показників за період з 1960 по 2015 роки про осіб, які скоїли злочини, за їхнім віком (про неповнолітніх злочинців), за наявністю або відсутністю роботи (про осіб, які на момент вчинення злочину не працювали і не навчались, а також про безробітних), за станом особи в момент скоєння злочину (перебування у стані алкогольного сп'яніння), за кримінально-правовою характеристикою злочинця (наявність попередньої судимості).

Ключові слова: аналіз, злочин, особа, попередження правопорушень.

В статье осуществлен анализ статистических показателей за период с 1960 по 2015 годы о лицах, совершивших преступления, по их возрасту (о несовершеннолетних преступниках), за наличием или отсутствием работы (о лицах, которые на момент совершения преступления не работали и не учились, а также о безработных), за состоянием лица в момент совершения преступления (нахождение в состоянии алкогольного опьянения), по уголовно-правовой характеристике преступника (наличие предыдущей судимости).

Ключевые слова: анализ, преступление, лицо, предупреждение правонарушений.

Paper presents the analysis of statistical indicators for the period from 1960 to 2015 about the perpetrators of the crime, their age (juvenile delinquents) for the presence or absence of the work (the persons who at the time of the crime were not working and not studying, and unemployed), with the condition of a person at the time of committing a crime (being in a state of alcoholic intoxication), in criminal-legal characteristics of the criminal (presence of previous conviction).

Keywords: analysis, crime, person, prevention of offenses.

За сучасних умов усе більшого значення набуває здійснення ефективного соціально-правового контролю за злочинністю. Необхідною умовою такого контролю є постійне здійснення кримінологічного аналізу, систематичне вдосконалення його методології та методів і отримання на цій основі більш ґрунтовних результатів.

Мета цього дослідження полягає у спробі здійснити кримінологічний аналіз та прогноз злочинності, який представляє собою дослідження процесів та явищ, що характеризують злочинність або певним чином впливають на неї.

Систематичні дослідження злочинності з використанням соціологічних, статистичних та інших методів здійснюються в багатьох країнах світу протягом тривалого часу. При цьому проведено величезну кількість теоретичних та прикладних робіт, які дозволили виявити ряд важливих тенденцій та закономірностей злочинності. Предметом досліджень, проведених в Україні, є розгляд злочинності в цілому, окремих видів злочинності, детермінація та прогнозування. Вагомий внесок в розроблення цих проблем зробили такі вітчизняні

вчені, як: О.М.Бандурка, Ю.В.Баулін, М.Г.Вербенський, М.В.Корнієнко, О.М.Костенко, А.А.Музика, В.М.Попович, Є.Л.Стрельцов, С.А.Тарарухін, В.Я.Тацій, В.П.Тихий, В.І.Шакун, О.Н.Ярмиш та інші.

Одним з об'єктів криміналістичного обліку є особа, яка вчинила злочин, оскільки в механізмі злочину ця особа посідає центральне місце (без суб'єкта немає злочину). Жоден окремий злочин, як і злочинність в цілому, не можна розглядати без особи, яка його вчинила. У кримінологічному аспекті під особою злочинця слід розуміти сукупність соціальних і психічних ознак, властивостей та якостей, що сприяють утворенню її суспільної небезпеки, яка детермінує вчинення злочину. У Кримінальному кодексі України це поняття визначено як “суб'єкт злочину”, тобто фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність.

Криміналістичне дослідження особи, яка вчинила злочин, має суттєве значення не тільки для повного, всебічного та об'єктивного розслідування кримінальної справи та обґрунтованого призначення покарання, а є водночас і передумовою для здійснення профілактичної роботи із запобігання злочинам, успішного застосування основних засобів виправлення та ресоціалізації засуджених, а також забезпечення законних прав та інтересів цієї особи, дотримання законності.

Особі злочинця притаманна певна сукупність ознак, властивостей та якостей, що характеризують її як людину, котра вчинила суспільно-небезпечне винне діяння, за яке законом передбачено кримінальну відповідальність. Опис ознак особи злочинців, окремих їх типів складають кримінологічну характеристику, залежно від якої злочинці кваліфікуються за: демографічними ознаками (вік, освіта, сімейний стан, стать, місце проживання, соціальна зайнятість); тяжкістю скоєних злочинів (особи, які скоїли особливо тяжкі злочини, тяжкі, та злочини, не становлять велику суспільну небезпеку); наявністю у них судимості (особи, які скоїли злочини вперше, та особи, які скоїли злочини повторно) тощо.

У цій статті розглянуто статистичні показники 1960 – 2015 років щодо осіб, які вчинили злочини, за такими класифікаційними ознаками:

- особи, що вчинили злочин в стані алкогольного сп'яніння;
- неповнолітні, які вчинили злочини;
- працездатні особи, які не працюють і не навчаються;
- особи, які раніше вчиняли злочини.

Ураховуючи значний відрізок часу, за який проведено аналіз, статистичні показники до 2009 року включно обчислено в середніх величинах за кожні 10 років. Здійснений аналіз кількості злочинів та осіб, які їх учинили, свідчить про тотожні тенденції в їх динаміці (рис.1).

При зростанні злочинності відповідно простежується і збільшення кількості виявлених осіб, які їх вчинили. Виключенням є період з 2010 до 2015 років включно, коли злочинність зросла на 20,9 %, а кількість виявлених осіб зменшилася на 29,1 %. Перш за все це пояснюється тим, що в цей період відбувається реформування кримінально-процесуального законодавства України, кардинально змінюється обліково-статистична система правоохоронних органів (створюється Єдиний реєстр досудових розслідувань), проходять соціально-політичні зміни в країні

Рис. 1

(антитерористична операції на Сході, анексія АР Крим), започатковані реформи в правоохоронній системі.

Цікавим для дослідження є період 90-х років, коли при зростанні показників про кількість виявлених злочинів та осіб, які їх скоїли, спостерігаємо їх значний дисбаланс (535 тис. злочинів і 276 тис. осіб, які їх скоїли). Причинами такого “розриву” у цифрах за цей період стало, по-перше, виникнення та поширення у кримінальному середовищі організованих злочинних груп, члени яких вчиняли низку злочинів, кожний з яких обліковувався окремо; по-друге: штучне завищення статистичних показників, що характеризували роботу підрозділів по боротьбі з економічною злочинністю. Відповідно до Інструкції про єдиний облік злочинів (редакція 1995 р.) розкрадання державного або колективного майна шляхом привласнення, розтрати або зловживання посадовим становищем (у т.ч., розкрадання у великих чи особливо великих розмірах, незалежно від способу розкрадання), порушення правил про валютні операції, спекуляція, обман покупців, хабарництво, шахрайство, шахрайство з фінансовими ресурсами незалежно від кількості епізодів мало обліковуватись як один злочин. На практиці ж, у погоні за показниками роботи, співробітники ОВС та прокуратури оформляли та підписували у прокурора облікові документи на кожен епізод злочинної діяльності окремо, чим завищували реальні показники стану боротьби з економічною злочинністю.

Вивчення статистичного ряду середніх показників про кількість виявлених осіб, які вчинили злочини, свідчить, що у 60-х роках щорічно обліковувалося у середньому 127,2 тис. осіб, які вчинили злочини. У 70-ті роки їх кількість зросла на 6,4 % і становила близько 145 тис. осіб. У 80-ті роки середня кількість зареєстрованих злочинів зросла на 65,2 %, а осіб, котрі їх скоїли – на 36,8 % і досягла близько 200 тис. У 90-ті роки щорічно притягується до кримінальної відповідальності 276 тис. осіб (+39,2 %). Тенденція до зниження цього показника спостерігається у наступне десятиріччя (-10,4 %) та залишається у 2010–2015 роках на рівні -29,1 %. Цікавим є той факт, що зниження приросту населення у 80-тих роках не впливає на кількість осіб, які вчиняли злочини. Якщо у 90-ті роки середньорічне населення України складало 51 млн. 312,7 тис. осіб, у період 2000–2009 років – 47 млн. 402 тис., з 2010–2015 роки – 44 млн. 751 тис., то частка осіб, притягнутих у цей період до кримінальної відповідальності за вчинення злочинів, коливається в межах 0,5–0,4 відсотків.

На жаль, протягом останніх років в Україні не вдалося призупинити процес криміналізації суспільства, злочинність прагне поширити свій вплив і на ті суспільні відносини та інститути, які до недавнього часу вважалися надійно захищеними від неї. Серед негативних явищ, властивих сучасній цивілізації, алкоголізм займає особливе місце, зумовлене масштабністю та різноманітністю можливого і фактично завданої ним соціуму шкоди. Пияцтво є тим соціальним злом, яке безпосередньо пов'язане зі злочинністю, оскільки істотно впливає на її стан, структуру та динаміку. Разом з цим, алкоголізм впливає буквально на всі сфери життя суспільства: фізичне і духовне здоров'я нації, її культуру, економіку в цілому, обороноздатність, процес відтворення населення тощо. Кримінологічні дослідження показують, що під впливом алкоголю вчиняються 40-45 відсотків усіх злочинів.

За загальним правилом стан сп'яніння, незалежно від його ступеня, не звільняє особу від кримінальної відповідальності (стаття 21 КК України). Така позиція закону є принципово важливою для профілактики і попередження злочинів, вчинених у стані сп'яніння.

Рис. 2

Починаючи з 1960 року, аналіз середньорічних показників про кількість осіб, які вчинили злочини в стані алкогольного сп'яніння, за кожне десятиріччя, свідчить, що зростання їх кількості зафіксоване у 70-ті (+13,2 %), 90-ті (+18,1 %) та за останні шість років (+14,4 %). У 80-ті роки та в першому десятиріччі двохтисячних спостерігається тенденція до зменшення цього показника відповідно на 1,9 та 39,4 відсотки (рис. 2).

З 60-х до кінця 80-х кількість осіб, які скоїли злочини у стані алкогольного сп'яніння, в абсолютних показниках фіксується в межах 45,6–51,0 тис. У 90-ті роки в середньому щорічно реєструється вже майже 60 тис. осіб даної категорії. Для першого десятиріччя двохтисячних років характерне різке зниження кількості осіб, які вчинили злочини у стані алкогольного сп'яніння. У період 2010–2015 років знову відмічається тенденція до зростання і в середньому реєструється близько 41,4 тис. осіб даної категорії.

Якщо аналізувати частку осіб, котрі скоїли злочини в стані алкогольного сп'яніння, у загальному числі осіб, які притягуються до відповідальності за скоєння злочинів, то у 60-ті та 70-ті роки вона склала 33,5 і 35,6 %. У наступні три десятиріччя доля таких осіб в загальному числі зменшується з 25,5 % до 14,6 %. За останні шість років цей показник зростає і в середньому склав 23,6 % (рис. 3).

Рис. 3

На показники, що характеризують злочинність на ґрунті пияцтва та алкоголізму, певний вплив мали урядові заходи зі зниження споживання алкоголю серед населення, що здійснювалися під час антиалкогольних кампаній. За часів СРСР такі кампанії проводилися у 1958, 1972 та 1985 роках (рис. 4).

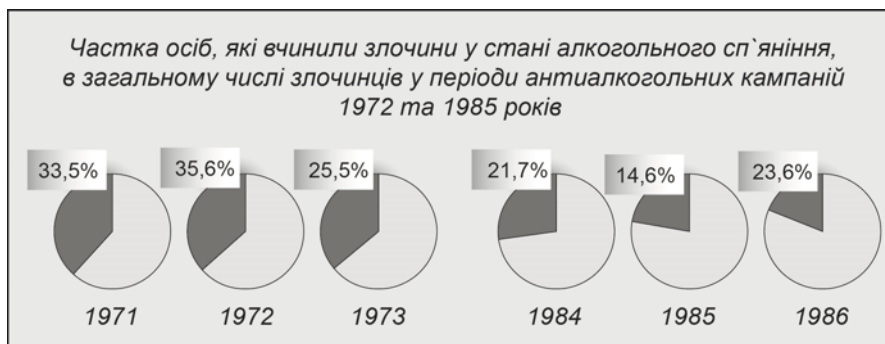

Рис. 4

Злочинність неповнолітніх є складовою частиною злочинності взагалі, але і має свої специфічні особливості, що дозволяє розглядати її як самостійний об'єкт кримінологічного вивчення. У порівнянні з дорослою така злочинність відрізняється високим ступенем активності та динамічністю. Люди, котрі стали на шлях вчинення злочинів в юному віці, важко піддаються виправленню і перевихованню і є резервом для дорослої злочинності.

Аналіз динаміки середньостатистичних показників про кількість виявлених за період з 1960 по 2015 роки неповнолітніх, що скоїли злочини, свідчить, що починаючи з 60-х до першого десятиріччя двохтисячних років спостерігається зростання кількості неповнолітніх злочинців. Найбільшу динаміку кримінальна статистика фіксує у 70-ті та 90-ті роки (76,2 % і 53,3 %).

В абсолютних показниках у 60-ті роки щорічно притягувалося до кримінальної відповідальності за скоєння злочинів 8,3 тис. неповнолітніх, у 70-ті – 14,7 тис., у 80-ті – 19,6 тис., у 90-ті – 30 тис., у період з 2000 до 2009 – майже 37 тис. За останні шість років кількість неповнолітніх злочинців зменшилася до 10 тис. (рис. 5).

Серед всіх виявлених злочинців у 70-ті, 80-ті та 90-ті роки питома вага неповнолітніх майже однакова – в межах 10 %. Цей показник є найвищим у період з 2000 до 2009 років (+14,9 %). Цікаво, що у період 1960–1969, 2010–2015 років питома вага неповнолітніх злочинців у загальному числі всіх виявлених осіб, які вчинили злочини, склала 6,1 та 5,5 відсотків (рис. 6).

Рис. 5

Рис. 6

При цьому слід врахувати, що латентність злочинної поведінки неповнолітніх значно менша у порівнянні зі злочинами, скоєними особами старшого віку, особливо рецидивістами та організованими злочинцями. Тому цей показник відображає не фактичний стан справ, а результати реагування на злочинність. Крім того, необхідно взяти до уваги, що на початку 60-х років облік неповнолітніх злочинців не здійснювався.

У радянські часи певний позитивний вплив на рівень злочинності неповнолітніх мала діяльність піонерських та комсомольських організацій, які безпосередньо займалися ідеологічним вихованням юнацтва та молоді. До роботи з неповнолітніми залучалися різні громадські організації та установи. Зокрема, у 70-х роках було започатковано проведення виховної роботи з дітьми та підлітками за місцем проживання. Підліткові клуби стали основними суб'єктами за місцем

проживання, де неповнолітні проводили своє дозвілля, паралельно займаючись у гуртках та спортивних секціях, організованих при цих клубах. Профілактичну функцію виконували також комісії у справах неповнолітніх, які були створені та діяли при органах виконавчої влади.

Також позитивно впливало на масштаби цього явища функціонування у системі ОВС спеціальних підрозділів, що займалися профілактикою злочинності серед неповнолітніх. Створені ще в 1940 р. дитячі кімнати міліції в радянський період зазнали численних змін, але при цьому продовжували посідали центральне місце в системі попередження правопорушень серед неповнолітніх. У кінці 70-х дитячі кімнати міліції були скасовані, а на їх базі в структурі карного розшуку створено інспекції у справах неповнолітніх.

Необхідно підкреслити, що суб'єктам із попередження правопорушень неповнолітніх у радянський період був притаманний постійний, плановий характер роботи, на відміну від нинішнього часу, були загальнодоступними та не були комерційними, це було одним з їх ключових якостей. Окрім того, в сукупності суб'єктами були охоплені практично всі напрямки соціалізації неповнолітніх: виховне, освітнє, професійне, ідеологічне, моральне, етичне, культурне, спортивне, оздоровче, патріотичне, інформаційне, правове та контрольне.

Реформування у середині 80-х років політичного, державного й економічного устрою СРСР, так звана “перебудова”, призвели до розпаду СРСР, кризи у всіх сферах життєдіяльності. Цей процес поступово привів і до мимовільного розпаду раніше створеної системи попередження правопорушень неповнолітніх. Після 1990 р. система профілактики стала втрачати свої ключові ланки – суб'єктів профілактичної роботи серед неповнолітніх. Крім того, профілактична діяльність втратила системний підхід.

У 90-х роках підрозділи з попередження правопорушень неповнолітніх функціонували в структурі міліції громадської безпеки, згодом як самостійний структурний підрозділ (кримінальна міліція у справах неповнолітніх) у системі МВС. Ліквідація цього підрозділу в період реформування органів внутрішніх справ, кардинальні зміни в обліково-статистичній системі ОВС безумовно вплинули на об'єктивність статистичних даних щодо кількості неповнолітніх, які скоїли злочини. Зокрема, середньостатистичні дані за останні шість років щодо злочинності серед неповнолітніх, на нашу думку, не відображають реальні масштаби цього явища.

Проблема злочинності серед неповнолітніх, як і раніше залишається актуальною. Криміналізація неповнолітнього середовища становить загрозу перспективам розвитку громадянського суспільства та національної безпеки.

Серед соціально-демографічних ознак особи злочинця цікавим для вивчення є інформація про осіб працездатного віку, які на час вчинення злочину не працювали і не навчалися. В абсолютних показниках у 60-ті роки щорічно в середньому 18 тис. осіб працездатного віку без певних занять притягувалося до кримінальної відповідальності за вчинення злочинів. Найбільшу їх кількість зафіксовано у 1961 р. – 25244 тис. У 70-ті роки кількість виявлених

Рис. 7

осіб цієї категорії зростає на 60,5 % або майже 30 тис. щорічно, у 80-ті – на 40,7 % або 40,6 тис. У 90-ті роки кримінальна статистика реєструє найбільше зростання (майже у 3 рази) кількості осіб, які не працюють і не навчаються на час вчинення злочину (121 тис.). У наступні десять років зростає їх кількість на 34,3 % і досягає 163 тис. За останні шість років відмічається зменшення кількості злочинців, які не працюють і не навчаються до 99 тис. або на 38,9 % (рис. 7). При цьому, в загальному масиві всіх злочинців, постійно зростає частка осіб, які на час вчинення злочину не мали постійного джерела доходу.

Так, у 60-ті роки доля осіб без певних занять в загальному масиві злочинців була 13,2%, у 70-ті та 80-ті роки – в межах 20%. У 90-ті роки цей показник вже складав 44%, а в наступному десятиріччі – 65,8%. Середньостатистичний показник за останні шість років дещо зменшився і склав 56,7%, але, враховуючи загальні тенденції, можна прогнозувати його зростання в подальшому (рис. 8).

Рис. 8

У радянські часи зростання цих показників було в певною мірою “позитивним” моментом, оскільки підтверджував догму про позитивний виховний вплив колективу на особистість. Вважалося, що людина, яка не була адаптована у соціумі, не мала постійного джерела доходу, апріорі була схильною до вчинення злочинів.

За радянських часів велася системна та цілеспрямована робота з контингентом осіб, які не працювали і не навчались. Ці функції виконували дільничні інспектори міліції, які, виявляючи таких осіб, брали їх на облік, виносили офіційне попередження про припинення паразитичного способу життя та сприяли їх працевлаштуванню. Осіб, які ухилялися від працевлаштування, притягували до кримінальної відповідальності.

Так, Кримінальний кодекс України (редакція 1961 року) передбачав кримінальну відповідальність за заняття бродяжництвом та жебрацтвом, а також за ведення протягом тривалого часу іншого паразитичного способу життя (ст. 214 КК). Ця норма була декриміналізована у 1992 році як така, що порушує права людини.

Рис. 9

За часів незалежності України кількість осіб, які на час вчинення злочинів не працювали і не навчались, прогнозовано зростає. Цьому сприяли економічні та фінансові кризи, політичні та соціальні реформи, демографічні та міграційні процеси. Характерно, що у цей період офіційно з'являється така категорія осіб, як безробітні. Ста-

тистичні дані свідчать, що у 90-ті роки в числі всіх осіб, які вчиняли злочини, безробітні склали 3%, у наступне десятиріччя – 8,1 %. У період з 2010 по 2015 роки вже 17,2 % (рис. 9).

В числі осіб, які скоїли злочини, кримінальна статистика виділяє в окрему групу осіб, які раніше їх вчиняли. Це особи, які раніше були засуджені або звільнялися від кримінальної відповідальності за нереабілітуючих підстав. Особа, яка раніше вчиняла злочини, більш небезпечна ніж первісний злочинець, бо вчинивши новий умисний злочин, тим самим доводить, що покарання і здійсненні щодо неї виховні заходи не дали позитивних результатів. Вибудовується певна лінія її поведінки, що має антисоціальний характер при збільшенні небезпеки для суспільства. Дослідивши аналітичний ряд показників про осіб, які раніше вчиняли злочини, можна зробити висновок, що їх кількість постійно зростає.

У 70-ті роки у порівнянні з 60-десятими їх кількість зросла на 28,4 %, у 80-ті – на 35,2 %. У 90-ті роки темпи зростання цього показника дещо уповільнилися (+4,6 %), а в першому десятиріччі 2000 років фіксується зниження на 14,6 % кількості виявлених осіб, які раніше мали проблеми з законом. У подальшому відмічається значне зростання (+41,1 %)

Рис. 10

кількості осіб даної категорії.

Якщо аналізувати абсолютні цифри, то найбільші показники щодо осіб, які раніше вчиняли злочини, зафіксовані у 80-ті та 90-ті роки – більше 40 тис. щорічно. За період з 2010 по 2015 роки щорічно реєструється 53 тис. таких осіб. Це свідчить про стійку тенденцію до зростання їх кількості у подальші роки (рис. 10).

Питома вага осіб, які раніше вчиняли злочини, в загальному масиві виявлених злочинців у 60-ті роки була 17,7 %, у 70-ті та 80-ті – 21,0 %, у 90-ті – 16,0 %, у період з 2000 до 2009 років – 15,1 %. Найбільша частка зафіксована в останні шість років (30,1 %) (рис. 11).

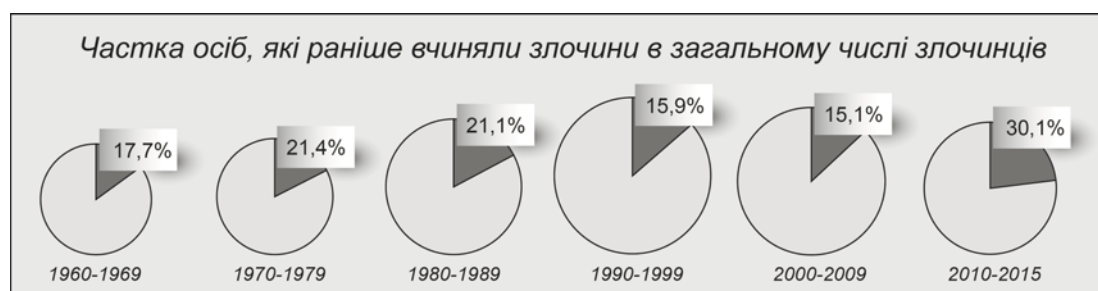

Рис. 11

Цікавими є наступні розрахунки. На початку двохтисячних років у числі виявлених осіб, які скоїли злочини, раніше мав проблеми з законом кожен сьомий, у 60-ті та 90-ті роки – кожен шостий, у 70-ті та 80-ті роки – кожен п'ятий, а у період з 2010 по 2015 роки – кожен третій.

Збільшення кількості осіб, які раніше вчиняли злочини, з одного боку свідчить про недоліки в діяльності пенітенціарної служби та відповідних підрозділів правоохоронної системи в виховній та профілактичній діяльності, а з іншого боку – про уповільнення темпів криміналізації суспільства, коли частка первинних злочинців постійно зменшується.

Цікавим для аналізу є порівняння статистичних показників про кількість виявлених осіб, які вчинили злочини, і кількість осіб, засуджених за вчинення злочинів. Загальні тенденції щодо динаміки цих показників у цілому співпадають, а в абсолютних показниках кількість засуджених осіб значно менша (рис. 12).

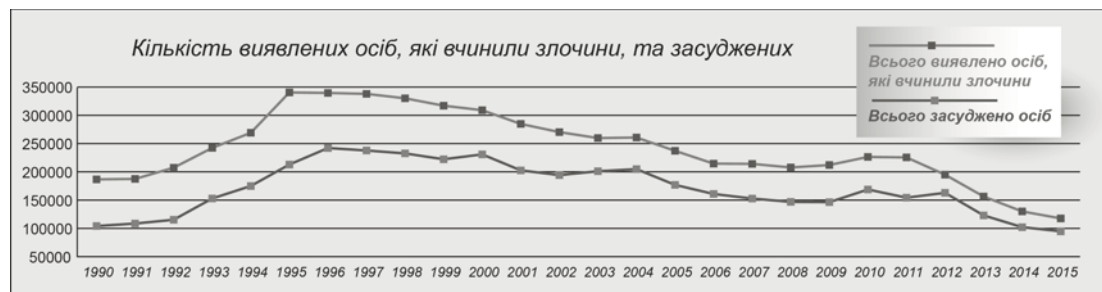

Рис. 12

Розбалансування цих показників пов'язане з тим, що, відповідно, певній кількості осіб суди виносять виправдані вирoki, визнають їх неосудними або закривають кримінальні справи. Крім того, існують відмінності в системі обліку злочинів, осіб, які їх вчинили, та обліку кримінальних справ, розглянутих судами, здійснених Генеральною прокуратурою та Державною судовою адміністрацією. Разом з тим, на достовірність показників судової статистики впливають проблеми, що виникли у судовій гілці влади в останні роки, які пов'язані з реформами в кримінальному процесуальному законодавстві, правоохоронній системі (МВС, прокуратура). При цьому, темпи реформування судів уповільнені.

Підсумовуючи результати проведеного аналізу, можна зробити деякі висновки. Боротьба зі злочинністю має враховувати неоднорідність контингенту злочинців. Сукупний масив злочинців ділиться на окремі групи і типи шляхом їх класифікації за певними чіткими ознаками. У рамках класифікації фактично вивчалася не особистість у комплексі її характеристик, а контингент злочинців. При цьому аналізувалася поширеність серед них тих чи інших ознак, а також вплив соціально-економічних, політичних та історичних процесів на кількісні показники окремих категорій злочинців.

Особистості злочинця притаманна система ознак, особливостей, якостей, які визначають її як людину, яка вчинила злочин. Особа злочинця має загальні ознаки (стать, вік, спеціальність, освіту, соціальний стан, роль у суспільстві), а так само властиві тільки особистості злочинця специфічні ознаки, які визначають характер і ступінь його суспільної небезпеки.

Так, соціально-демографічні ознаки особи злочинця включають стать, вік, освіту, місце народження і проживання, громадянство та інші дані демографічного характеру. Ці ознаки притаманні будь-якій особі і самі по собі не мають кримінологічного значення. Але у звітності щодо осіб, які вчинили злочини, соціально-демографічні ознаки дають важливу інформацію, без якої неможлива повна кримінологічна характеристика особи злочинців. Зокрема, така ознака, як вік, дає можливість виявити криміногенну активність різних вікових груп населення (неповнолітніх, молоді, осіб зрілого віку).

Кримінально-правова характеристика особистості злочинця – це дані не тільки про склад злочину, а й про спрямованість і мотивації злочинної поведінки, одноосібний чи груповий характер злочинної діяльності, формі співучасті (виконавець, організатор тощо), інтенсивність кримінальної діяльності, наявність судимостей і т.д. Така характеристика дає уявлення про особистість злочинця з кримінально-правових позицій.

Соціально-рольові характеристики розкривають функції індивіда, обумовлені його становищем у системі існуючих суспільних відносин, належність до певної соціальної групи, взаємодія з іншими людьми та організаціями в різних сферах суспільного життя. Ці дані показують місце і значимість особистості в суспільстві, яким ролям вона віддає перевагу, а які ігнорує, розкривають її соціальну або антисоціальну орієнтацію.

Комплексне вивчення як особистості злочинця, так і масштабів формування та розвитку окремих груп і типів злочинців, їх впливу на стан злочинності в цілому має як науково-пізнавальне, так і практичне значення, конкретизуючи в особистості проблеми детермінації злочинності та боротьби з нею, дозволяє більш повно виявити складові генезису особистості злочинця з метою застосування адекватних засобів для її корекції та недопущення нею вчинення нових злочинів.

Аналіз зазначених статистичних показників не тільки поглиблює наші знання про злочинців, а й сприяє вирішенню спільних завдань боротьби зі злочинністю, зокрема підвищенню ефективності індивідуальної профілактики злочинців і ресоціалізації засуджених.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інструкція про єдиний облік злочинів [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0020900-02>.
2. Кримінальний кодекс України, затверджений Законом УРСР від 28 грудня 1960 р. // Вісник Верховної Ради України. – 1961 – № 2.
3. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2001-05>.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
5. *Іванов Ю.Ф.* Кримінологія : навч. посіб. / Ю.Ф. Іванов, О.М. Джуджа. – К., Вид. Паливода А.В., 2006. – 264 с.
6. *Андрійв І.П.* Причини злочинності неповнолітніх у світлі зарубіжних кримінологічних теорій // Вісник Львівського ун-ту. – Серія юридична. Вип. 37. – 2002. – С. 467–475.
7. *Антоян Ю.М.* Изучение личности преступника / Ю.М. Антоян – М., 1982.

Отримано 16.01.2017